

**De Pedagogische Civil Society binnen het project Wijkacademie
Opvoeden en meer**

De Raat, L. A., Lijten, C., Lodeweegs, J. & Pease, S.

UNIVERSITEIT UTRECHT, FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

Cursus	Bachelor thesis pedagogische wetenschappen (200600042)
Auteurs	De Raat, L. A. (3649482) Lijten, C. (5616271) Lodeweegs, J. (5624789) Pease, S. (5625424)
Begeleider	Drs. Bob Horjus
Datum	26 juni 2015
Aantal woorden	6589

Abstract

Recent developments in youth policy have led to an increasing interest for an environment-oriented approach. The Pedagogic Civil Society (PCS) evolved from this approach and is based upon the strength of families and support from their environment (De Winter, 2011). Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP) takes this concept into practice with the project 'Wijkacademie Opvoeden en meer...'. The purpose of the Wijkacademie is to increase the pedagogic social capital and pedagogic networks of parents and children in underprivileged neighbourhoods. BMP assumes that four mechanisms can strengthen the PCS; empowerment, the dialogical and transformative learning, social network and interactions with external organizations. This article examines how BMP embeds these four mechanisms and how parents experience this. This is investigated using data obtained from observations and semi-structured interviews with participants of the Wijkacademie. The results show that BMP appears to imbed empowerment, the dialogical and transformative learning, social networking and interaction with external organizations within the Wijkacademie. However the latter mechanism has not yet had the desired effect. Parents experienced the deployed mechanisms especially positive.

Samenvatting

Door recente ontwikkelingen in het jeugdbeleid, is er steeds meer interesse voor een omgevingsgerichte aanpak. Voortgekomen uit deze aanpak is de Pedagogische Civil Society (PCS), waarbij wordt uitgegaan van de eigen kracht van gezinnen en van ondersteuning door hun omgeving (De Winter, 2011). Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP) brengt dit concept in de praktijk met het project 'Wijkacademie Opvoeden en meer...'. Het doel van de Wijkacademie is het opvoedkapitaal en de opvoednetwerken van ouders en kinderen in kansarme buurten te vergroten. BMP gaat uit van vier mechanismen die de PCS kunnen versterken; empowerment, het dialogisch en transformatief leren, sociaal netwerk en interactie met externe organisaties. In dit artikel is onderzocht op welke manier BMP deze vier mechanismen inzet en hoe ouders dit ervaren. Dit is onderzocht met behulp van observaties van bijeenkomsten en door het afnemen van semigestructureerde interviews bij deelnemers van de Wijkacademie. Uit de resultaten blijkt dat BMP empowerment, het dialogisch en transformatief leren, sociaal netwerk en interactie met externen lijkt in te zetten binnen de Wijkacademie. Echter heeft het laatstgenoemde mechanisme nog niet het gewenste effect. Ouders ervaren de ingezette mechanismen vooral als positief.

Key words: PCS, Wijkacademie opvoeden en meer, empowerment, leermechanisme, sociaal netwerk, interactie met externen.

In ieder gezin spelen er verschillende opvoedvragen. Veel gezinnen lossen deze opvoedvragen zelf, of met behulp van hun directe omgeving op (Hermanns, 2009). Echter zijn er ook veel kwetsbare gezinnen die steeds meer op zichzelf aangewezen zijn en pas hulp krijgen wanneer het echt misgaat (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling/Raad voor de Volksgezondheid en Zorg [RMO/RVZ], 2009). Het beleid van de jeugdzorg wordt ter discussie gesteld en steeds duidelijker wordt dat de huidige aanpak van de jeugdzorg niet het gewenste resultaat oplevert. Namelijk zowel het aantal, als de ernst van de problemen van de jeugd in Nederland zijn niet toegenomen (UNICEF, 2007; UNICEF, 2013), terwijl de vraag naar specialistische zorg stijgt (Hermanns, 2009). Eén op de zeven kinderen in Nederland ontvangt hulpverlening, waarvan de ambulante hulpverlening de grootste stijging laat zien. Bovendien worden gezinnen die veel problemen hebben mogelijk niet bereikt door de hulpverlening waardoor er sprake lijkt te zijn van een overconsumptie van zorg door gezinnen met relatief lichte problemen (Hermanns, 2009). Hermanns stelt dan ook dat “we het opvoeden verleerd zijn” (2009).

Verschillende verklaringen worden geopperd voor deze paradox. Onder andere de individualisering, te dominante of juist het verdwijnen van religieuze kaders, de toename van tweeverdieners en scheidingen, de toenemende complexiteit van de maatschappij en de sterkere scheiding tussen woon- en werkomgeving worden beschouwd als oorzaken waardoor opvoeders het gevoel hebben te kort te schieten in de opvoeding (Brinkgreve & Latten, 2006; Hermanns, 2009; Hillhorst & Zonneveld, 2013). Van de meeste factoren neemt men aan dat deze bijdragen aan de verkleining van het sociale netwerk van mensen, met als gevolg dat er minder steun bij de opvoeding kan worden ontleend aan dit netwerk. Het is dan ook niet vreemd dat opvoeden steeds meer gezien wordt als een individuele kwestie (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling/Raad voor de Volksgezondheid en Zorg [RMO/RVZ], 2009). De Winter (2011) geeft aan dat dit kan leiden tot een opvoedingskramp: ouders hebben het gevoel dat ze alleen staan in de opvoeding, terwijl de ambities voor hun kinderen steeds groter worden. Ouders dragen alleen de verantwoordelijkheid voor het succes van hun kind en wanneer de beoogde successen niet behaald worden, hebben ouders het gevoel dat zij gefaald hebben. Dit kan vervolgens resulteren in opvoedingsfaalangst (Hillhorst & Zonneveld, 2013). Tegelijkertijd heeft de maatschappij minder tolerantie voor de jeugd. Gedrag dat vroeger werd beschouwd als iets dat hoort bij het opgroeien, zoals een driftbui van een peuter in een supermarkt, wordt nu beschouwd als overlast. Het gevolg is dat lichte opgroei problemen worden gezien als psychopathologie wat tot een professionalisering van de opvoeding leidt (Hermanns, 2009). Kortom, het gevoel van tekort schieten bij

opvoeders als gevolg van een verkleind steunend netwerk en de afgenomen tolerantie van de maatschappij maken dat er meer beroep gedaan wordt op de hulpverlening.

De oplossing wordt gezien in een omgevingsgerichte aanpak, namelijk het versterken van de sociale netwerken waardoor opvoeders elkaar kunnen steunen bij het opvoeden (Bronfenbrenner & Morris, 2007; Commission on Children at Risk [CCR], 2003; Hermanns, 2009; RMO/RVZ, 2009). In plaats van formele hulp (de professionals) maken ouders gebruik van informele hulp (het sociale netwerk). Niet alleen ontlast dit de hulpverlening en vergroot dit de zelfredzaamheid van mensen, ook ondersteunt dit omgevingsgerichte beleid de opvoedkwaliteit en het opgroeklimaat van kinderen (RMO/RVZ, 2009). De CCR (2003) sluit hierop aan door voor te stellen om het beleid meer vorm te geven vanuit het perspectief van een ecologisch model (Bronfenbrenner & Morris, 2007), in plaats van vanuit een at-risk model. Waar het at-risk model vooral de focus legt op ziekte en stoornissen, ligt bij het ecologische model de nadruk op gezondheid. De CCR (2003) suggereert dat er een gebrek aan balans is omdat het at-risk model domineert. Met de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning van 2015 (volgend op de reeds ingevoerde Wmo van 2007), en de decentralisatie van de jeugdzorg lijkt de Nederlandse overheid het belang van deze voorstellen te erkennen, immers heeft deze wet onder andere als doel mensen te ondersteunen in hun zelfredzaamheid (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2015).

Een concept dat voortkomt uit de omgevingsgerichte aanpak, is wat De Winter (2011) de *Pedagogische Civil Society* (PCS) noemt. Hiermee wordt een samenleving beschreven waarin er samenwerkingsrelaties tussen burgers zijn, ten behoeve van de opvoeding en socialisatie van kinderen en waarin kinderen zelf een actieve rol spelen. De PCS sluit hierbij aan op de opvatting dat een gezonde opvoedomgeving bestaat uit (vrijwillige) sociale relaties. Daarnaast heeft het als uitgangspunt om de eigen kracht van burgers te stimuleren (Hilhorst & Zonneveld, 2013), waardoor de zelfredzaamheid van ouders groter wordt. Kortom, de voorstanders van de PCS zijn kritisch ten aanzien van de eerder genoemde maatschappelijke ontwikkelingen en stimuleren onderlinge verbindingen en zelfredzaamheid.

Een stichting die de uitgangspunten van de PCS in de praktijk tracht te brengen is de Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP). De stichting heeft verschillende projecten opgezet om de PCS te versterken, waaronder het project *'Wijkacademie Opvoeden en meer...'* (BMP, 2013). Binnen dit project vormen wijkbewoners een kerngroep waarin zij, onder leiding van een professional van BMP en een professional uit de wijk, structureel samenkomen om het "opvoedkapitaal en de opvoednetwerken van ouders en jongeren in kansarme multiculturele wijken te vergroten" (BMP, 2013, p. 9). Om deze doelen te bereiken maakt de Wijkacademie

gebruik van een viertal mechanismen die aansluiten bij de PCS, namelijk empowerment, het dialogisch en transformatief leren (het verkrijgen van inzichten over zichzelf door het uitwisselen van ervaringen), het versterken van het sociale netwerk en de interactie met externen (BMP, 2013). Van deze mechanismen wordt verondersteld dat deze een PCS en daarmee het opvoedingsklimaat versterken, maar het is nog onduidelijk of ouders dit in de praktijk ook zo ervaren. Om hier meer zicht op te krijgen, wordt de volgende vraag gesteld: Op welke wijze zet BMP binnen de Wijkacademie de werkzame mechanismen in die tot een versterking van de PCS leiden en hoe ervaren ouders dit?

Theoretisch kader

De onderzoeksvraag, die betrekking heeft op de eerder genoemde vier mechanismen, is opgedeeld in vier deelvragen die ieder een mechanisme omvatten. Om deze deelvragen te kunnen beantwoorden, is het van belang om te beschrijven hoe deze afzonderlijke mechanismen opgebouwd zijn en hoe zij er in de praktijk wordt vormgegeven.

Empowerment

Er zijn verschillende interpretaties van het begrip empowerment. In dit verslag zal de definitie van Boumans (2012) het uitgangspunt vormen omdat deze vanuit het kader zorg en welzijn is geformuleerd:

Het geeft uitdrukking aan de kracht van mensen zelf om daadwerkelijk invloed uit te kunnen oefenen op (beperkende) levensomstandigheden. (...) Het gaat over verschuiven van de balans van bepaald worden richting zelf bepalen, zodat werkelijke handelingsmogelijkheden ontstaan om je leven zelf en met anderen in te vullen (p. 8).

Voor het creëren van een empowerende omgeving dienen er een aantal factoren aanwezig te zijn die als doel hebben om de leefwereld en het gevoel van eigen regie van mensen te vergroten (Boumans, 2012). Dit kan bereikt worden door het aanbieden van hulpbronnen zoals ervaringsdeskundigen, strategieën voor bijvoorbeeld reflecteren en activeren en mogelijkheden tot samenwerken met gelijke anderen (ten aanzien van machtspositie). Ook het faciliteren van ontmoetingen, ontplooiing en participatiekansen worden als empowerende middelen gezien. De aanpak kenmerkt zich doordat er ruimte is voor een open dialoog en steun. Een voorwaarde hierbij is dat zowel de mogelijkheden als beperkingen erkend worden. Tot slot dienen er van te voren door derden geen doelen te worden opgesteld zoals kostenbesparing omdat dit juist niet empowerend werkt, maar dienen (realistische) doelen door de mensen zelf worden opgesteld (Boumans, 2012).

Het dialogisch en transformatief leren

Dit tweede mechanisme is opgebouwd uit twee theorieën over de wijze van leren, namelijk dialogisch leren en transformatief leren. De Dialogical Self Theory (DST), die gebaseerd is op dialogisch leren, beschrijft de dialoog als een proces waarin men leert door het delen van persoonlijke ervaringen en kennis (Hermans & Gieser, 2012), waardoor men tot een beter begrip en betere ordening van de wereld en de eigen identiteit komt (Hermans, Kempen & Van Loon, 1992). De vorming van de eigen identiteit wordt gezien als een voortdurend proces dat de culturele grenzen van individualisme en rationalisme overstijgt (Hermans et al., 1992) en wordt bepaald door contact met andere personen die ieder een eigen identiteit hebben (Hermans & Gieser, 2012). In een dialoog wordt de gesprekspartner gezien als een gelijke, die actief deelneemt aan het gesprek en is er voortdurend sprake van een interactie tussen vragen en antwoorden, overeenstemming en tegenspraak, conflicten en worstelingen en onderhandelingen waarbij ieder persoon vanuit eigen ervaringen en perspectief vertelt (Hermans & Gieser, 2012).

Naast het leren in dialoog wordt er binnen de Wijkacademie ook transformatief geleerd. Dit wil zeggen dat de deelnemers leren op basis van de eigen ervaring en vanuit een eigen referentiekader (Mezirow, 2003). Binnen de theorie van transformatief leren wordt leren omschreven als een verandering in het referentiekader van de persoon waardoor hij vanuit een ander perspectief naar oude interpretaties kijkt en vanuit een nieuw perspectief gaat handelen in de toekomst (Mezirow, 2003). Deelname aan een diverse groep stimuleert en motiveert mensen om transformatief te leren (Mezirov & Taylor, 2011) en wordt daarom gezien als een belangrijke factor in het mogelijk maken van het transformatief leren (Kirova et al., 2004).

Sociaal netwerk

Een sterke opvoedomgeving met sociale steun levert een positieve bijdrage aan het opgroeien tot volwassen burger (Appleyard, Egeland, & Sroufe, 2007). Deze sociale steun wordt gegenereerd uit een sociaal netwerk (Harting & Assema, 2007), dat volgens Van Mierlo (1992) bestaat uit drie kringen. In de binnenste kring bevinden zich mensen waar een gezin altijd op kan terugvallen, zoals familie en goede vrienden; in de middelste kring staan mensen die het gezin regelmatig tegenkomt zoals collega's en burens; en in de buitenste kring staan mensen, zoals een huisarts of leerkracht, die verder van het gezin afstaan en waarmee alleen contact wordt gemaakt wanneer dat nodig is. Hierbij geldt dat de kwaliteit van relaties belangrijker is dan de grootte van het netwerk (Hortulanus, Machielse & Meeuwesen, 2003). Het gebruik van sociale netwerken kan meerdere functies hebben, namelijk het bieden van emotionele steun door actief te

luisteren en gerust te stellen, praktische ondersteuning zoals oppassen en informatieve ondersteuning zoals het uitwisselen van kennis en vaardigheden. Daarnaast kan het een normatieve functie hebben, doordat mensen binnen een sociaal netwerk een rolmodel kunnen zijn voor elkaar (Barrera, 2000; Baartman, 2010).

Ouders geven aan dat het hen ontbreekt aan een sterke opvoedomgeving (Appleyard et al., 2007) en dat zij behoefte hebben aan een versterkt informeel netwerk rondom hun gezin, waarin informatie kan worden uitgewisseld en vragen kunnen worden gesteld over opvoeden (Speetjens, Van der Linden & Goossens, 2009). Verschillende onderzoeken suggereren dat deze versterking van het informele netwerk geoptimaliseerd kan worden door laagdrempelige ontmoetingsplekken te creëren, zoals ontmoetingsavonden op basisscholen (Houkes & Kok, 2009; Speetjens et al., 2009; Völker, Flap & Lindenberg, 2007).

Interactie met externen

Ten opzichte van de voorgaande mechanismen, wijkt dit mechanisme af omdat het betrekking heeft op het niveau van organisatie en niet op het individu dat betrokken is bij de organisatie. De interactie met externe organisaties wordt in dit onderzoek gedefinieerd als het contact dat groepen wijkbewoners hebben met externe instellingen, organisaties en beleidsmakers binnen diezelfde wijk. Dit is te vergelijken met de derde kring van het sociale netwerk (Hortulanus et al., 2003), dat op individueel niveau werkzaam is.

Interactie met externen door bijvoorbeeld deelnemers van een wijkcentrum, draagt ertoe bij dat externe organisaties in de wijk betrokken worden bij de problemen die wijkbewoners tegenkomen. Andersom draagt dit contact eraan bij dat inwoners van de wijk gemakkelijker individueel contact maken met deze instellingen. Met andere woorden; het contact tussen de burgers en de instellingen binnen de wijk wordt laagdrempeliger waardoor de kloof tussen formeel en informeel contact kleiner wordt (Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid, 2005).

Volgens Van Vliet & Kesselring (2009) kan het contact tussen bewoners en instellingen versterkt worden als er een laagdrempelige organisatie, die bestaat uit wijkbewoners, tussen een instelling en hen zelf inzit. De groep wijkbewoners wordt begeleidt door een professional maar komen nog steeds bij elkaar door middel van een laagdrempelige plek, zoals een buurthuis. Daarbij zorgt deze groep ervoor dat instellingen zichzelf kunnen laten zien bij vanzelfsprekende ontmoetingen in de dagelijkse routines en netwerken van burgers (Van Vliet en Kesselring, 2009). De anonimiteit verdwijnt en dat levert ruimte op om makkelijker contacten te leggen met instellingen op individueel niveau (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2005; Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2005). Daarbij kan het vertrouwen van wijkbewoners en

instellingen worden vergroot, doordat instellingen en bewoners weten wat zij aan elkaar hebben (Van Delden, 2009). Voor instellingen is het makkelijker om samen te werken met een buurthuis omdat zij dan één aanspreekpunt hebben die hen kan informeren over algemene problemen die in de wijk spelen en is het voor instellingen op deze manier makkelijker om met wijkbewoners contact te krijgen. Daarnaast leren instellingen ook van de samenwerking met groepen wijkbewoners door over de grenzen van hun eigen beroep heen te kijken en een nieuw perspectief te creëren. Hierdoor ontstaat er een completer beeld van opvoedvragen en oplossingen (De Waard, 2012; Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2005).

Methoden

Onderzoeksdesign

Dit onderzoek kan het beste omschreven worden als kwalitatief beschrijvend onderzoek omdat er een beeld wordt geschetst van de vier verschillende werkzame mechanismen binnen de Wijkacademie. De data is verzameld aan de hand van semigestructureerde interviews met kerngroepleden en observaties van kerngroepbijeenkomsten onder begeleiding van twee professionals. In appendix A is de gehele vragenlijst opgenomen die gebruikt is tijdens de interviews, in appendix B is het observatieschema opgenomen.

Steekproef en populatie

De populatie bestaat uit de kerngroepen Den Haag, Haarlem en Amsterdam. Omdat het niet mogelijk was om in Den Haag te observeren, zijn de resultaten van het onderzoek gebaseerd op gegevens van de kerngroepen in Haarlem en Amsterdam. Vanwege beperkte tijd, hebben de onderzoekers ervoor gekozen om 12 deelnemers te interviewen. Echter was één deelnemer niet in de gelegenheid om deel te nemen vanwege persoonlijke omstandigheden. Uiteindelijk zijn er in Haarlem zes deelnemers geïnterviewd en in Amsterdam vijf. Het gaat hierbij zowel om vrouwen als om mannen, verschillend van leeftijd en etniciteit. Daarnaast zijn er drie kerngroepbijeenkomsten geobserveerd in Haarlem en twee in Amsterdam. De bijeenkomsten in Amsterdam zouden drie keer worden geobserveerd, door miscommunicatie verviel één observatie.

Operationalisatie van deelvragen

Deelvraag 1: Op welke manier werkt de Wijkacademie aan empowerment en hoe ervaren ouders dit? Deze deelvraag is beantwoord door observaties van bijeenkomsten van de Wijkacademie en interviews met kerngroepleden. Onder anderen de interviewvragen 2d, 2e, 3b, 3e, 4c, 4e en 5a zijn gebruikt in de beantwoording van deze vraag (voor de vragen, zie appendix A). Tijdens de observaties werd onder andere de interactie tussen de deelnemers onderling en met de hulpverleners geobserveerd. Daarnaast werd de rol van de professional geobserveerd om te meten of zij de

noodzakelijke factoren aanbieden en faciliteren om een empowerende omgeving te creëren.

Deelvraag 2: Op welke manier werkt de Wijkacademie aan het dialogisch en transformatief leren en hoe ervaren ouders dit? Deze vraag is beantwoord door de door de antwoorden van vraag 2a, 2c, 2d, 4c en 4d, uit het interview (zie ook appendix A). Daarnaast is de wijze waarop deelnemers leren geobserveerd tijdens de bijeenkomsten.

Deelvraag 3: Op welke manier werkt de Wijkacademie aan het sociale netwerk en hoe ervaren ouders dit? Deze vraag is beantwoord door de antwoorden van vraag 1b, 2a t/m e, 3a, 3b, 4a t/m d 4f en 4g uit het interview (zie appendix A voor de vragen). In de observaties is te zien op welke manier het sociale netwerk binnen de Wijkacademie wordt vormgegeven.

Deelvraag 4: Op welke manier interacteert de Wijkacademie met instellingen en bedrijven en hoe ervaren ouders dit? Deze vraag is beantwoord aan de hand van antwoorden op vraag 3a, 3d en 4e en met behulp van het observatieschema is tijdens de bijeenkomsten geobserveerd in hoeverre de deelnemers contact hebben met instellingen buiten de Wijkacademie.

Validiteit en betrouwbaarheid

De vragenlijst, die als leidraad is gebruikt voor de interviews en de observatiepunten in het observatieschema, zijn gekozen op basis van literatuur over de gehanteerde concepten. Daarnaast zijn de vragen gekoppeld aan de doelen en begrippen van BMP waardoor de indrukvaliditeit hoog lijkt te zijn (Boeije, 2010). Bovendien zijn de interviewvragen en het observatieschema meerdere keren geëvalueerd en aangepast, wat maakt dat de kwaliteit van het interview toegenomen is. Vanwege tijdsgebrek zijn de interviewvragen niet getest op proefpersonen, waardoor vragen mogelijk te moeilijk zijn geweest en niet werden begrepen door de doelgroep. Dit maakt dat de betrouwbaarheid onvolledig is.

Om de betrouwbaarheid en de validiteit van dit onderzoek te verhogen is er gebruik gemaakt van onderzoekerstriangulatie, meerdere onderzoekers zijn ingezet om data te verzamelen en data te analyseren. Hierdoor vermindert de bias van de persoonlijke interpretatie en invloeden en stijgt het niveau van standaardisatie en nauwkeurigheid van de codes (Barry, Britte, Barber Bradley & Stevenson geciteerd door Boeije, 2010). Ook is er gebruik gemaakt van methodetriangulatie (Boeije, 2010), doordat de observaties en interviews afgenomen zijn in twee verschillende steden, waardoor er een completer beeld ontstaat over hoe de mechanismen in de praktijk werken.

Resultaten

Empowerment

Voor het antwoord op de deelvraag: 'Hoe zet de Wijkacademie empowerment in om de PCS te versterken en hoe ervaren ouders dit in de praktijk?' is de data geanalyseerd op verschillende factoren die een empowerende omgeving stimuleren.

Ten eerste is de facilitering van een empowerende omgeving onderzocht. Hieruit blijkt dat professionals¹ dit doen door de kerngroepleden een ruimte aan te bieden waarin zij gelijke anderen kunnen ontmoeten: "De professionals zijn de kracht om die mensen bij elkaar te brengen." De kerngroepleden zijn van mening dat deze facilitaire zaken moeilijk te realiseren zijn wanneer je niet werkzaam bent bij een organisatie, omdat zij denken dat hiervoor een professioneel netwerk noodzakelijk is.

De tweede factor die bijdraagt aan een empowerende omgeving is de ondersteuning die wordt geboden door de professional. Deze ondersteuning bestaat uit het aanbieden van hulpbronnen en strategieën. Zo bieden de professionals hulpbronnen aan door gastsprekers uit te nodigen voor de bijeenkomsten, ten behoeve van de informatieoverdracht, ontplooiing en participatiekansen van de kerngroepleden. Evenals bij facilitering zijn de kerngroepleden van mening dat voor het aanbieden van hulpbronnen professionals nodig zijn: "Zij hebben meer contacten en zij hebben ook meer informatie over de mogelijkheden en dat hebben wij als kerngroep zelf nog niet helemaal." Naast het aanbieden van hulpbronnen zetten de professionals verschillende strategieën in om kerngroepleden te activeren en te laten reflecteren. Dit doen zij ten eerste door de deelnemers opdrachten uit te laten voeren, zoals een ontdekkingsstocht door de wijk waarbij de kerngroepleden vragen moeten beantwoorden die gaan over hun eigen opvoeding. Een tweede strategie die professionals inzetten om kerngroepleden te activeren en te laten reflecteren is het stellen van reflectieve of actiegerichte vragen zoals "Hoe zou jij dit oplossen?" In tegenstelling tot in Amsterdam, waar de kerngroepleden gestimuleerd worden om in oplossingen te denken, wordt er in Haarlem meer nadruk gelegd op problemen doordat de professionals hier minder vaak actiegerichte vragen over stellen. De kerngroepleden uit Amsterdam geven aan dat de opdrachten vooral gericht zijn op bewustwording en dat zij graag meer concrete vaardigheden zouden willen leren op het gebied van communicatie, zoals het creëren en onderhouden van een netwerk, leren profileren en leren hoe je een rolmodel kan zijn. In Haarlem zijn de kerngroepleden positief over de actieve werkvormen. In het bijzonder wordt de ouderbrigade genoemd, een cursus waarin een aantal kerngroepleden leren hoe zij andere ouders advies kunnen geven. Minder tevreden zijn zij over het bespreken van de problemen. Een kerngroeplid verwoordt dit als volgt: "Wat ik heel belangrijk vind om

¹In dit onderzoek worden met professionals zowel de professionals van BMP, als de professionals van de samenwerkende, lokale organisaties bedoeld.

met de ouders te bespreken is, je hoeft niet alleen maar de hele dag te zeuren en te klagen maar men moet ook eerst kijken wat ik kan doen eigenlijk. Dit wordt nu nog te weinig gedaan."

Naast facilitering en ondersteuning zijn de kenmerken van interactie, zoals open dialoog en steun, onderzocht. De professionals stimuleren een open dialoog door ervoor te zorgen dat de kerngroepleden naar elkaar luisteren. Dit doen zij bijvoorbeeld door leden tot stilte te manen wanneer zij door een ander heen spreken en door ervoor te zorgen dat alle kerngroepleden het woord krijgen door hen gerichte vragen te stellen. De gegevens uit de observaties wijzen er op dat de professionals in Haarlem vaker aan het woord dan de kerngroepleden zelf. In Amsterdam zijn de professionals meer op de achtergrond aanwezig en zijn de kerngroepleden vooral aan het woord. Een aantal kerngroepleden van beide locaties merken dat zij het moeilijk vinden om een dialoog aan te gaan met andere opvoeders over de wijze van opvoeden van die ander. Zij benoemen dat zij niet goed weten hoe zij dit aan moeten pakken en geven aan dat zij van mening zijn dat het hebben van een vertrouwensband en dezelfde cultuur factoren zijn die dit proces vergemakkelijken. Een kerngroeplid uit Haarlem zegt hierover: "Er zijn heel veel dingen die je niet kunt zeggen tegen een Turkse man of een Marokkaanse vrouw of een Somaliër van: jouw kind doet dit, dat kan eigenlijk niet. (...) Ik weet niet op welke manier." De steun wordt vooral indirect gegeven door te zorgen voor een veilige groepssfeer waarin de kerngroepleden ervaringen kunnen delen zodat zij daar vervolgens steun uit kunnen halen. In Haarlem zijn de professionals directer in het bieden van steun door individuele adviezen en begeleiding te geven aan de kerngroepleden, soms ook buiten de bijeenkomsten.

Tot slot is het opstellen van de eigen doelen een factor die meespeelt in empowerment. Uit de analyse blijkt dat de professionals vooral lijken te bepalen op welke manier aan deze doelen gewerkt wordt. Zij stellen de agenda voor de bijeenkomsten op en organiseren veel van de projecten. De kerngroepleden krijgen wel de ruimte om voorstellen hierover te doen, echter bepalen de professionals wat hiermee gedaan wordt. De kerngroepleden lijken op beide locaties niet actief hun eigen persoonlijke doelen op te stellen. Uit de interviews komt naar voren dat de kerngroepleden deze wel hebben. Echter ervaren de kerngroepleden wel de vrijheid om onderwerpen in te brengen en geven aan dit ook te doen.

Het dialogisch en transformatief leren

De deelvraag is: 'Hoe zet BMP het dialogisch en transformatief leren in binnen de Wijkacademie en hoe ervaren de kerngroepleden dit in de praktijk?' De data-analyse betreffende het dialogisch leren laat zien dat deelnemers ervaren dat zij leren door ervaringen met elkaar te delen. De professionals stimuleren het dialogisch leren door

thema's aan te reiken waarover gesproken kan worden tijdens de kerngroepbijeenkomsten. Deze thema's kunnen in direct en in indirect verband staan met opvoeden. Naar aanleiding van deze thema's komen professionals met opdrachten die de deelnemers stimuleren na te denken over deze thema's en hierover met elkaar in gesprek te gaan. Binnen het dialogisch leren ervaren de deelnemers in Haarlem dat zij vrijuit kunnen spreken en onderwerpen ter discussie kunnen stellen. Deelnemers uit Amsterdam lijken het nog lastig vinden om onderwerpen en meningen te verwoorden, maar ervaren wel dat andere deelnemers en de professionals hier open voor staan. Op beide locaties bieden de professionals ondersteuning aan de dialoog door verdiepende te stellen en uitleg te geven over onderwerpen die besproken worden. De professionals zorgen ervoor dat iedereen aan het woord komt en dat er naar elkaar geluisterd wordt.

Naast het dialogisch leren is er ook onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van het transformatief leren. Uit de resultaten blijkt dat deelnemers niet alleen hun referentiekader met betrekking tot het opvoeden, maar ook andere referentiekaders aanpassen die niet direct in verband staan met het opvoeden. Zo geeft een deelnemer aan:

Ik leer andere mensen, culturen en de regels kennen die er zijn op dit moment in Nederland. Hoe we daarmee om kunnen gaan. Ja, en ook problemen dat je daarmee hebt. Sommige regels en wetten die je niet begrijpt, dat leer ik allemaal.

Onderzoek naar de diversiteit binnen beide kerngroepen wijst uit dat veel maar niet alle deelnemers de kerngroep als divers ervaren. Zo ervaren met name de mannen uit de kerngroep in Amsterdam vaak in de minderheid te zijn: "Soms zit ik 's avonds met 15 kwebbelende vrouwen en dan vind ik dat mannen een andere bijdrage hebben, voor mijn gevoel heel waardevol. Maar mannen komen gewoon niet." Vrouwen ervaren daarentegen juist een grote diversiteit, ook binnen de kerngroep in Amsterdam. De professionals versterken de diversiteit binnen de kerngroep door het uitnodigen van gastsprekers. Dit zijn vaak personen die, eventueel vanuit hun werkveld, een ander referentiekader hanteren dan deelnemers in de kerngroep.

Sociaal netwerk

De deelvraag is: 'Op welke manier werkt de Wijkacademie aan het versterken van het sociale netwerk en hoe ervaren ouders dit?' De bijdrage van de Wijkacademie aan het versterken van het sociale netwerk is vooral terug te zien in de kerngroepbijeenkomsten waar de deelnemers in contact worden gebracht met mensen van verschillende culturen. De deelnemers geven aan dat zij tijdens deze bijeenkomsten veel steun ervaren:

Bij de kerngroep krijg ik steun en voor mij is dit heel belangrijk. Hiervoor wist ik niet dat je zo'n steun kon krijgen en deed ik alles in mijn eentje. (...) Maar als je in zo'n netwerk zit dan hoor je ook van andere mensen wat zij meemaken en hoe zij dat hebben opgelost.

De Wijkacademie is dus ook een plek om ervaringen te delen. Deelnemers vertellen hoe zij dingen aanpakken of geven hun mening over een bepaalde situatie. In Amsterdam wordt er vooral actief naar oplossingen gezocht en bieden zij elkaar praktische ondersteuning terwijl in Haarlem vooral het delen van ervaringen centraal staan en het zoeken van steun.

Tot slot is de Wijkacademie ook bezig met het vergroten van het netwerk van ouders in de wijk. Zo is er in Haarlem een ouderbrigade opgezet die langs de scholen in de buurt gaat om daar informatie en ervaringen te delen. Uit de observaties blijkt dat ouders op deze scholen met elkaar in contact komen en gezamenlijk activiteiten bedenken om op deze manier andere ouders weer te kunnen inspireren. In de kerngroep van Amsterdam willen zij het netwerk van ouders vergroten door het organiseren van verschillende projecten voor zowel kinderen als ouders.

Om zicht te krijgen op de vraag hoe ouders gebruik maken van hun sociale netwerk, is eerst onderzocht op welke netwerken ouders het meeste terugvallen. Uit de interviews komt naar voren dat alle deelnemers het meeste terugvallen op de binnenste kring: "Het contact met mijn gezin vind ik het belangrijkste, maar ook familie en goede vrienden. Van mijn vrouw krijg ik altijd veel steun, nog steeds en mijn kinderen uiteraard." Daarnaast geeft de helft van de deelnemers aan dat zij ook regelmatig terugvallen op de middelste kring. Het contact in deze kring vooral wordt geactiveerd wanneer er sprake is van een uitnodigende omgeving binnen een informele setting. Zoals deelnemers aangeven kan dit op school, op de straat, op de sportclub of op de markt zijn:

Nee, ik heb geen contact met mensen hier. Het is een andere cultuur, hier links woont een Nederlandse vrouw die is heel oud, van haar verwacht ik niet. Ik ga niet aankloppen en vragen wil je helpen, nee. Andere kant is een Marokkaanse vrouw, die heeft haar probleem, die kan niet iets doen voor mij.

Tot slot geven slechts enkele deelnemers aan gebruik te maken van de buitenste kring in hun sociale netwerk. Echter verloopt dit contact volgens de deelnemers niet altijd naar

wens: "Als ik een probleem heb dan ga ik vaak naar mijn docent maar die zegt altijd: "Nee, ik heb geen tijd sorry."

Het netwerk biedt verschillende behoeftes zoals emotionele steun en informatieve ondersteuning. De emotionele steun wordt vooral gevonden in de binnenste kring van het sociale netwerk: "Ik krijg steun van mijn vrouw en kinderen. Maar om nou te zeggen andere mensen waar ik steun of hulp van had, nee." Daarnaast geven de deelnemers aan dat de informatieve ondersteuning juist buiten het gezin plaats vindt zoals op school: "Hier op [basisschool], daar komen altijd ouders naar toe. Dit is een laagdrempelige plek hé. Ook houden we hier één keer per jaar een conferentie om met elkaar informatie uit te wisselen." Tot slot geeft geen de van deelnemers aan dat zij een ander persoon als rolmodel zien.

Interactie met externen

Voor het antwoord op de deelvraag: 'Op welke manier vindt de Wijkacademie interactie bij instellingen en organisaties en hoe ervaren ouders dit?' is de data geanalyseerd op vier aspecten. Eerst is er gekeken met welke instellingen en organisaties de kerngroepen contact hebben. Uit de observaties en interviews blijkt dat er in Haarlem contacten zijn met drie scholen, Bureau Jeugdzorg, de organisatie Safe the Children en een lokale politicus. In Amsterdam is er contact met één school, een buurthuis voor kinderen, de gemeente, de wijkpolitie en een opvanghuis voor kinderen zonder ouders. In Amsterdam worden er geen concrete plannen en doelen met organisaties en instellingen gemaakt.

Het eerste contact en het maken van afspraken wordt in de meeste gevallen door de professionals gelegd. Sommige deelnemers vertellen in de interviews dat zij niets weten over de instellingen waar de professionals contact mee hebben en alleen contact hebben met instellingen wanneer zij uit eigen initiatief een project opzetten.

Naast de contacten die er al zijn, is ook onderzocht wat de Wijkacademie doet om de interactie tussen de Wijkacademie en instellingen te versterken. In beide steden zijn hiervoor enkele indicaties gevonden. Zo ontwikkelt de locatie in Amsterdam verschillende handvatten waarmee de kerngroepleden leren om een gesprek met wijkbewoners op gang te houden. Hiermee wil locatie Amsterdam de naamsbekendheid van de Wijkacademie vergroten waardoor de interactie tussen externen ook vergroot wordt. Ook in Haarlem wil de kerngroep meer naamsbekendheid creëren door het organiseren van conferenties op scholen voor andere ouders. Daarnaast verwacht men een betere interactie met externen te krijgen door een betere voorbereiding op de bijeenkomsten en zich bewust te zijn van wat men uitstraalt zodat de kerngroepleden ook serieuzer genomen worden. Enkele kerngroepleden denken al na over hoe zij zich het beste kunnen presenteren naar andere instellingen en organisaties: "We moet denken aan de

cultuur in de politiek. We kunnen iets leuks vertellen, maar we moeten het op hun niveau brengen. Zij bekijken het anders. Het moet hun aanspreken.”

Tot slot is er onderzocht hoe de kerngroepleden de interactie tussen de Wijkacademie en instellingen en organisaties ervaren. In Amsterdam voelen de kerngroepleden zich serieus genomen door instellingen en organisaties. Er komen regelmatig contactpersonen van instellingen iets vertellen tijdens de kerngroepbijeenkomst waardoor de leden steun ervaren en zich serieus genomen voelen. In Haarlem voelen de kerngroepleden zich minder serieus genomen, terwijl zij wel meer contacten hebben met externen. De kerngroepleden vermoeden dat dit komt omdat zij van buitenlandse afkomst zijn en minder goed Nederlands kunnen spreken. Om duidelijk te maken hoe het voelt om iets niet te begrijpen en daardoor minder serieus te worden genomen, heeft locatie Haarlem een bijeenkomst met Bureau Jeugdzorg georganiseerd:

De moeders gingen tegenover een instantie zitten en begonnen in hun eigen taal te praten. De hulpverleners snapt hier niets van. Achteraf werd verteld dat dit ook zo voelt voor ouders. De hulpverleners houden een heel verhaal en wij begrijpen jullie niet. Eigenlijk hetzelfde gevoel.

Daarnaast denken de kerngroepleden uit Haarlem serieuzer te worden genomen wanneer zij zelf naar instanties toe zouden gaan. Uit de observaties blijkt dat hier al stappen in ondernomen worden. De professional en deelnemers praten met ouders op basisscholen over opvoedingsvragen, om ouderbetrokkenheid te vergroten, zodat de Wijkacademie meer mensen bereikt. Een voorbeeld hiervan is dat er een boekje is gemaakt en een persconferentie is gehouden op een school over opvoeden thuis. Volgens een van de professionals is het gevolg hiervan te zien in de wijk: “We hebben inmiddels op meerdere basisscholen ouders die met elkaar praten over opvoeden. Die ouders willen nu ook weer een scène maken en uitbeelden wat er thuis allemaal gebeurt in de opvoeding.”

Conclusie en discussie

Aan de hand van vier onderzoeksvragen is zicht verkregen op de manier waarop ouders de vier werkzame mechanismen binnen het project ‘Wijkacademies opvoeden en meer...’ ervaren en hoe daar op dit moment binnen de Wijkacademie naartoe gewerkt wordt. De volgende mechanismen zijn onderzocht: empowerment, inzet van het dialogisch en transformatief leren, sociaal netwerk en interactie met externen.

Het eerste mechanisme is empowerment, wat het gevoel van regie hebben over de eigen levensomstandigheden betekent. Resultaten uit het onderzoek bevestigen de

aanwezigheid van empowerende factoren binnen het project 'Wijkacademie Opvoeden en meer...'. De empowerende factor 'eigen doelen opstellen' is niet expliciet gevonden in de resultaten. Mogelijk komt dit doordat het project zelf een duidelijk doel heeft en deelnemers hiermee akkoord gaan op het moment dat zij besluiten om deel te nemen aan het project. Daarnaast bleek tijdens het onderzoek dat enkele factoren van empowerment, zoals het voeren van een open dialoog, het bieden van steun en het leren van strategieën, overlapt met factoren van de andere mechanismen. Dit duidt mogelijk op een overkoepelende rol van het mechanisme empowerment in relatie tot de andere mechanismen.

Het tweede mechanisme is de inzet van het dialogisch en transformatief leren binnen de Wijkacademie, waarbij vooral de nadruk wordt gelegd op kennisuitwisseling en het leren in gesprek, wat leidt tot nieuwe inzichten. Resultaten uit het onderzoek laten zien dat deelnemers ervaren dat zij dialogisch en transformatief leren binnen de Wijkacademie. De professionals maken dit mogelijk door thema's en opdrachten aan te dragen die aanzetten tot denken en de deelnemers motiveren om met elkaar in gesprek te gaan. In dit gesprek treden zij op als gespreksleider, door verdiepende en oplossingsgerichte vragen te stellen. Ook brengen de professionals deelnemers in contact met gastsprekers die een andere visie hebben op de onderwerpen die besproken worden en vergroot de diversiteit binnen de groep de kans op transformatief leren.

Uit literatuuronderzoek naar het derde mechanisme, sociaal netwerk, komt naar voren dat deze is opgebouwd is uit drie kringen, waarbij de eerste kring dichtbij het gezin staat en de derde veraf. Resultaten uit het onderzoek laten zien dat de tweede kring, die onder andere bestaat uit collega's en burens, van het sociale netwerk van deelnemers wordt vergroot door deelname aan het project 'Wijkacademies opvoeden en meer...'. Dit komt mogelijk doordat er binnen het project veel aandacht is voor het organiseren van laagdrempelige activiteiten waar ouders uit de omgeving elkaar kunnen ontmoeten. Ook blijkt uit dit onderzoek dat deelnemers veel steun ervaren van andere deelnemers tijdens de kerngroepbijeenkomsten en dat zij zich door deelname aan het project minder eenzaam voelen.

Dat deelname aan het project 'Wijkacademie opvoeden en meer...' mogelijk in de toekomst ook de derde kring, die onder andere bestaat uit professionals, van het sociale netwerk van deelnemers versterkt, blijkt uit het onderzoek naar het vierde mechanisme, het mechanisme van interactie met externen. Resultaten uit het onderzoek naar de werking van dit mechanisme binnen het project 'Wijkacademie opvoeden en meer...' laten zien dat dit mechanisme op beide locaties nog niet het gewenste effect oplevert, namelijk het versterken van de derde kring van het sociale netwerk van de deelnemer. Echter zijn er wel indicaties dat op beide locaties gewerkt wordt aan het ontwikkelen van een

netwerk met andere organisaties in de omgeving. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat is dat er eerst gewerkt is aan de versterking van de eerste en tweede kring van het sociale netwerk van de deelnemers waardoor de resultaten op het niveau van de derde kring relatief kleiner zijn.

Aan de hand van de vier onderzoeksvragen kan de hoofdvraag worden beantwoord: 'Op welke wijze zet BMP binnen de Wijkacademie de werkzame mechanismen in die tot een versterking van de PCS leiden en hoe ervaren ouders dit?' BMP zet binnen de Wijkacademie alle mechanismen in, waarbij de mechanismen empowerment, het dialogisch en transformatie leren en versterken van het sociaal netwerk vooral succesvol zijn. Het mechanisme interactie met externen lijkt nog in de beginfase te zijn. De wijze waarop een mechanisme door de professional wordt ingezet en op welk mechanisme de nadruk wordt gelegd, verschilt per locatie. Hoewel er individuele verschillen bestaan, ervaren alle ouders deelname aan de Wijkacademie als positief. Hiermee lijkt de Wijkacademie een succesvolle bijdrage te leveren aan de versterking van de PCS en kan het project als voorbeeld dienen in andere wijken.

Bij dit onderzoek vallen enkele kanttekeningen te plaatsen waardoor de resultaten met voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd. Zo is er een gering aantal bijeenkomsten geobserveerd, waardoor er sprake is van een momentopname en hierdoor mogelijk een aantal procesmatige factoren niet meegenomen zijn in het onderzoek. Daarnaast werden geen professionals geïnterviewd, waardoor mogelijk een vertekend beeld is verkregen van de manier waarop de professionals de vier mechanismen inzetten.

Aanbevelingen met betrekking tot vervolgonderzoek richten zich op het mechanisme van empowerment; het betrekken van professionals bij het onderzoek; de invloed van groepsformatie, en de duur van het onderzoek. Er zijn indicaties gevonden dat het mechanisme empowerment een overkoepelende rol kan spelen in relatie tot de andere mechanismen. Verschillende elementen van empowerment, zoals het voeren van een open dialoog, kwamen namelijk terug in het onderzoek naar andere mechanismen. Het is daarom raadzaam om verder onderzoek te verrichten naar de verhouding tussen het mechanisme empowerment en de andere mechanismen.

De werkwijze van de professional met betrekking tot het inzetten van de mechanismen verschilt per locatie. Twee factoren zouden deze verschillen kunnen verklaren, namelijk de persoonlijke overtuigingen en voorkeuren van de professional en de samenstelling en behoeften van de kerngroep. Het is aan te bevelen om de verbanden hiertussen nader te onderzoeken zodat deze factoren goed op elkaar afgestemd kunnen worden en een optimaal resultaat binnen het project behaald kan worden.

Tot slot is longitudinaal onderzoek, waarin alle kerngroepen betrokken worden aan te bevelen, om zo inzicht te krijgen op de ontwikkeling die de kerngroepen en de

professionals doorlopen. Dit zou aanknopingspunten kunnen bieden voor de timing van het inzetten van de verschillende mechanismen.

Literatuur

- Appleyard, K., Egeland, B., & Sroufe, L. A. (2007). Direct social support for young high risk children: Relations with behavioral and emotional outcomes across time. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35, 443-457. doi:10.1007/s10802-007-9102-y
- Baartman, H. (2010). Ouderschap en de betekenis van solidariteit om je heen. *Ouderschapskennis*, 13(3), 182-194. Verkregen van: <http://www.swptijdschriften.nl/Magazine/Article/1143>
- Barrera Jr., M. (2000). *Social support research in community psychology*. In J. Rappaport & E. Seidman. *Handbook of community psychology* (pp. 215–245). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Boumans, J. (2012). *Naar het hart van empowerment. Een onderzoek naar de grondslagen van empowerment van kwetsbare groepen*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2007). The bioecological model of human development. In Lerner, R. M. (Ed.) *Handbook of child psychology (Vol. 1)*. New York: Wiley. doi:10.1002/9780470147658.chpsy0114
- Commission on Children at Risk (2003). *Hardwired to connect: the new scientific case for authoritative communities*. New York: Institute for American Values.
- De Waard, T. (2012). Effectief Samenwerken. *Maatwerk*, 13, 2-4. doi:10.1007/s12459-012-0070-0
- De Winter, M. (2005). Democratieopvoeding versus straatcode. Universiteit van Utrecht (Oratie). Verkregen van
- De Winter, M. (2011). Het algemeen belang als opvoedingsdeel: Pleidooi voor een democratisch-pedagogisch offensief. In M. de Winter (Ed.), *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. (Blz. 90-107). Amsterdam, Nederland: SWP.
- De Winter, M. (2011). Samen uit de opvoedingskramp. In M. de Winter (Ed.), *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. (Blz. 60-89). Amsterdam, Nederland: SWP.
- De Winter, M. (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding. Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- De Winter, M. (2012). *Socialization and Civil Society. How parents, teachers and others could foster a democratic way of life*. Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.

- Harting, J. & Van Assema, P. (2007). *Community projecten in Nederland. De eeuwige belofte?* Groningen: Universiteit Groningen.
- Hermanns, J. (2009). *Het opvoeden verleerd*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hermanns, J. (2013). *Een pedagogische lente?* [Lezing voor het congres van de vereniging ter bevordering van de studie pedagogiek, tevens afscheidscollege als bijzonder hoogleraar op de Kohnstamm wissel leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam]
- Hermans, H. J. M. & Gieser, T. (2012) *Handbook of dialogical self theory*. New York, United States: Cambridge University Press.
- Hermans, H. J. M., Kempen, H. J. G., & Van Loon, R. J. P. (1992). The dialogical self. Beyond individualism and rationalism. *American Psychologist* 47(1), 23-33. doi:10.1037/0003-066X.47.1.23
- Hilhorst, P., & Zonneveld, M. (2013). *De gewoonste zaak van de wereld. Radicaal kiezen voor de pedagogische civil society*. Den Haag: RMO.
- Hortulanus, R., Machielse, A., & Meeuwesen, L. (2003). *Sociaal isolement: Een studie over sociale contacten en sociaal isolement in Nederland*. Den Haag: Elsevier Overheid/Reed Business Information.
- Houkes, A., & Kok, L. (2009). *Effectiviteit informele netwerken*. Amsterdam: SEO Economisch onderzoek.
- Kirova, A., Dachychyn, D.M., Hlibka, G., Holt, K., Kamal, A., Kozak, G., Mattason, P., & Pawlowski, L., (2004). Creating a transformative learning community: Generating collective knowledge in an early childhood graduate course. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 25, 19-28. doi:10.1080/1090102040250105
- Mezirow, J. & Taylor, E.W. (2011). *Transformative Learning in Practice: Insights from Community, Workplace, and Higher Education*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Mezirow, J. (2003). Transformative learning: Theory to practice. In P. Cranton (Ed.), *New directions for adult and continuing education: No. 74. Transformative learning in action: Insights from practice* (pp. 5-12). San Francisco, CA: Jossey-Bass. (Original work published 1997)
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2009). *Programma Welzijn nieuwe stijl*. Verkregen van <http://www.invoeringwmo.nl/>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2015). *Ondersteuning Wmo 2015*. Den Haag: Ministerie van VWS.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: MO/SDU Uitgevers. Verkregen van www.adviesorgaan-rmo.nl

- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling/Raad voor de Volksgezondheid en Zorg [RMO/RVZ] (2009). *Investeren rondom kinderen*. Den Haag: RMO/RVZ.
- Speetjens, P., Van der Linden, D., & Goossens, F. (2009). *Kennis over opvoeden. De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt*.
- Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (2013). *Wijkacademies opvoeden en meer. Een ontwikkelings- en implementatietraject van de stichting BMP*. Amsterdam: BMP.
- UNICEF (2007). *Child poverty in perspective: An overview of child wellbeing in rich countries. A comprehensive assessment of the lives and well-being of children and adolescents in the economically advanced nations. Innocenti Report Card 7*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- UNICEF (2013). *Child well-being in rich countries. A comparative overview. Innocenti Report Card 11*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Van Delden, P. (2009). *Samenwerken in de publieke dienstverlening*. Delft: Eburon
- Van Mierlo, F. (1992). *Sociale steun*. Utrecht: NCGV.
- Van Vliet, L. & Kesselring, M. (2009). CJG kan Sociaal netwerk van gezinnen versterken. *Jeugd en Co. Kennis, 3, 37-44*.doi: 10.1007/BF03087505
- Völker, B., Flap, H., & Lindenberg, S. (2007). When are neighbourhoods communities? Community in Dutch neighbourhoods. *European Sociological Review, 23, 99–114*. doi: 10.1093/esr/jcl022
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Amsterdam: University Press.

APPENDIX A**Interview ouders Wijkacademie Opvoeden**

v3 16 – 03 – 2015

Vooraf:

- *Het is belangrijk dat het interview de vorm van een gesprek krijgt.*
- *Vraag aan de ouder toestemming om het interview op te nemen. Dit heeft de voorkeur! Maak duidelijk dat je de opname alleen voor het onderzoek gebruikt.*
- *Vertel de ouder dat er geen namen vermeld worden in de rapportage maar dat belangrijke opmerkingen doorgegeven kunnen worden aan de ondersteuner.*
- *Probeer de tijd zo goed mogelijk te verdelen over de onderwerpen, zodat je alles kunt bespreken.*

1. Begin deelname

- a. Hoe ben je bij de WA terechtgekomen?
- b. Waarom had je interesse in de WA? Wat waren je verwachtingen?
- c. Hoelang doe je al mee met de WA?

2. Sociaal netwerk

- a. Met welke mensen praat jij over opvoeding? Welke mensen helpen jou bij de opvoeding?(Voorbeelden voor doorvragen: familie, vrienden, kennissen, leerkracht, burea, huisarts, etc.)
- b. Welke contacten vindt jij het belangrijkste?
- c. Wat voor functie hebben deze contacten?(Voorbeelden voor doorvragen: iemand die je steunt als je het moeilijk hebt of vertelt dat je iets goed doet –ondersteuning bieden zoals oppas – met elkaar praten over opvoeden – iemand is een voorbeeld voor je)
- d. Hoe voelt het om steun te krijgen van andere mensen?
- e. Heeft de WA daarop invloed (gehad)? Zo ja, hoe?

3. Onderwerpen

- a. Welke onderwerpen worden er besproken bij de WA?
- b. Hoe komen deze onderwerpen op tafel?(Wie kiest ze? En heb je zelf weleens een onderwerp ingebracht?)
- c. Zijn deze onderwerpen belangrijk voor jou? Waarom wel of niet?
- d. Zijn er nog andere onderwerpen die je graag onder de aandacht zou willen brengen?
- e. Ervaar je voldoende ruimte om die onderwerpen in te brengen?

4. Opbrengsten ("als je terugkijkt...")
 - a. Wat betekent de WA voor jou?
 - b. Kun je dat uitleggen met een voorbeeld?
 - c. Heb je iets geleerd bij de WA? Zo ja, wat heb je geleerd? En op welke manier heb je dat geleerd? (Over jezelf, anderen, kinderen, opvoeding, Nederland, school, etc.)
 - d. Wat zou je nog willen leren? En op welke manier?
 - e. Hebben jullie contact met organisaties en instellingen? Hoe ervaar je dit?(Voorbeelden voor doorvragen: Word je serieus genomen? Wat levert het op – voor jezelf, de groep, anderen?)
 - f. Wat is voor jou het belangrijkste aan de WA?
 - g. Wat zou er anders en/of beter kunnen bij de WA?

5. Rol van de professional
 - a. Hoe is de samenwerking met Saskia en Irish / Tessa en Hanne? (tijdens de kerngroep en daarbuiten)
 - b. Heb je zicht op wat zij doen binnen de WA?
 - c. Wat zou er volgens jou gebeuren als er niemand was om dat te doen?
 - d. Wat is ervoor nodig om een WA goed te laten functioneren?

6. Persoonlijke gegevens
 - a. Man/vrouw
 - b. Leeftijd
 - c. Opleiding en beroep
 - d. Aantal kinderen + leeftijden
 - e. Afkomst
 - f. Woonplaats + wijk

Afnamecondities

- a. Datum
- b. Interviewer
- c. Locatie en omgevingsfactoren, bijvoorbeeld: rumoer, tv die aanstaat, kind dat aandacht vraagt, etc.

Algemene indruk

Hier kun je als interviewer je opmerkingen kwijt. Wat is je opgevallen?

APPENDIX B**Observatieschema Wijkacademie Opvoeden****v2 13-03-2015**

Werkwijze:

- Beschrijf in de hoofdtekst zoveel mogelijk wat je daadwerkelijk ziet en hoort
- Je eigen reflectie en interpretatie beschrijf je ook, maar dat zet je {tussen accolades}
- Je vragen en actiepunten zet je [tussen rechte haken]

Soort activiteit	
Locatie	
Datum	
Ingevuld door	
Tijd	

1. Omschrijving van de ruimte waar de activiteit plaatsvindt

Hoe is de inrichting? Hoe zit men bij elkaar? Wat valt je op?

2. Omschrijving van de aanwezigen

Hoeveel deelnemers zijn er? Zijn het ouders, jongeren, anderen? Welke culturele achtergrond hebben zij? Welke professionals zijn er?

3. Beschrijving van de start van de bijeenkomst

Wordt de activiteit ingeleid? Zo ja, hoe? En door wie? Wordt er iets gezegd over de doelen?

4. Welke onderwerpen worden besproken?

Gaat het over de persoonlijke ervaringen van ouders? Gaat het over de wijk? Wie bepaalt de onderwerpen?

5. Wat doen de deelnemers?

O.a.: doen allen actief mee? In hoeverre lijken de onderwerpen voor hen relevant te zijn? Waaruit blijkt dat?

6. Wat is de rol van de professional(s)?

Wat doet de professional? Hoe betreft zij de deelnemers? Hoe reageert zij op deelnemers? In hoeverre brengt zij haar eigen mening/ideeën in? Hoe begeleidt zij het groepsproces?

7. Afsluiting

Wordt de activiteit afgesloten? Zo ja, door wie? Wat wordt er gezegd?

8. Algemene indruk

Hier kun je al je overige opmerkingen kwijt. Wat is je opgevallen?